

Lect. univ. drd. ANDRADA MIHAELA TRUȘCĂ

Coordonator:

Prof. univ. dr. DANIELA MARINESCU

DREPTUL MEDIULUI

CAIET DE SEMINAR

Ediția a III-a

Copyright © 2010, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TRUȘCĂ, ANDRADA MIHAELA

Dreptul mediului : caiet de seminar / Andrada

Mihaela Trușcă. - Ed. a 3-a. - București : Pro

Universitaria, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-647-0

349.6(075.8)

Capitolul I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

- 1.1. Protecția mediului și strategia dezvoltării durabile
- 1.2. Conferințele mondiale în domeniul protecției mediului și principalele documente adoptate
- 1.3. Poluarea și implicațiile ei
- 1.4. Noțiunea de mediu înconjurător și noțiunea de resurse naturale
- 1.5. Obiectul dreptului mediului
- 1.6. Definiția dreptului mediului
- 1.7. Izvoarele dreptului mediului
- 1.8. Principiile dreptului mediului

1.1. Protecția mediului și strategia dezvoltării durabile

Strategia națională a dezvoltării este un atribut al suveranității și independenței statului, care trebuie să țină seama de condițiile sale specifice, de resursele și capacitățile sale.

Strategie = preocupările științei economice de a defini liniile generale de dezvoltare pe termen lung, metodele și formele cele mai eficiente pentru atingerea obiectivelor acesteia.

Relația dezvoltare – mediu = relație între prezent și viitor.

Dezvoltarea => satisfacerea nevoilor generațiilor prezente.

Protecția mediului => investiție pentru generațiile viitoare.

» Protecția mediului natural reprezintă protecția omului și a dezvoltării sale, iar protecția omului reprezintă protecția tuturor factorilor de mediu.

» Protecția mediului corespunde dorințelor și intereselor vitale ale întregii lumi și constituie o îndatorire pentru toate guvernele.

Dezvoltare durabilă » dezvoltarea care corespunde necesităților prezentului fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități.

Obiectul general al dezvoltării durabile » acela de a găsi un spațiu al interacțiunii dintre patru sisteme: *economic, uman, ambiental și tehnologic* într-un proces dinamic și flexibil de funcționare.

Comisia Internațională pentru Mediu și Dezvoltare a ajuns la concluzia că *imperativele strategiei naționale pentru o dezvoltare durabilă* sunt:

- eliminarea sărăciei în condițiile satisfacerii nevoilor esențiale pentru locuri de muncă, hrană, energie, apă, locuințe și sănătate;
- asigurarea creșterii populației la un nivel acceptabil și reducerea creșterii demografice necontrolate;
- conservarea și sporirea resurselor naturale, întreținerea diversității ecosistemelor, supravegherea impactului economiei asupra mediului;
- descentralizarea formelor de guvernare, creșterea gradului de participare la luarea

deciziilor și unificarea deciziilor privind mediul și economia;

- reorientarea tehnologiei și a riscului managerial.
- Esența strategiei pentru o dezvoltare durabilă => stabilizarea creșterii demografice;
- ⇒ reducerea dependenței de petrol;
 - ⇒ promovarea resurselor regenerabile de energie;
 - ⇒ conservarea solului;
 - ⇒ reciclarea materialelor etc.

» Iulie 1999 Guvernul României adoptă *Strategia națională a dezvoltării durabile*.

Exemple de strategii sectoriale aprobate de autoritatea publică centrală în domeniul protecției mediului:

- => Strategia dezvoltării durabile a siviculturii românești în perioada 2000–2020.
- => Strategia protecției mediului în România în perioada 2000–2020.
- => Strategia dezvoltării durabile a apelor în perioada 2000–2020.

Principiile strategiei protecției mediului sunt:

- conservarea și îmbunătățirea condițiilor de sănătate a oamenilor;
- dezvoltarea durabilă;
- evitarea poluării prin măsuri preventive;
- conservarea biodiversității;
- conservarea moștenirii, a valorilor culturale și istorice;
- cine „poluează plătește”;
- stimularea activităților de redresare a mediului.

Strategia protecției mediului se aplică și se actualizează prin Programul Național de Acțiune pentru Protecția Mediului, care constituie concretizarea Strategiei în România.

1.2. Conferințele mondiale în domeniul protecției mediului și principalele documente adoptate

I. Stockholm (1972): ordinea de zi: planificarea și gestionarea așezărilor umane în vederea asigurării calității mediului înconjurător; gestionarea resurselor naturale; determinarea poluanților importanți.

Documente adoptate: ● *Declarația asupra mediului înconjurător:* 26 principii privind drepturile și obligațiile statelor în domeniul protecției mediului.

- *Planul de acțiune privind mediul înconjurător* – cuprinde 109 recomandări adresate statelor pentru protecția mediului.

II. Rio de Janeiro (1992): cea de-a doua Conferință a Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare.

Scop: elaborarea de strategii și măsuri care să contribuie la combaterea degradării mediului în toate țările în contextul dezvoltării durabile.

Documente adoptate: ● *Declarația de principii (Carta Pământului)* – cuprinde 27 principii; obligațiile statelor în domeniul protecției

mediului; drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor.

- Agenda 21 – analizează premisele și posibilitățile de punere în aplicare a principiilor Declarației de la Rio. Conține 4 secțiuni: I. dimensiunile sociale și economice; II. conservarea și gestionarea resurselor în scopul dezvoltării; III. întărirea rolului organismelor internaționale; IV. mijloacele de execuție.
- Convenția privind schimbările climatice – un angajament ferm al statelor semnatare de a-și reduce emisiile de bioxid de carbon în atmosferă.
- Convenția privind diversitatea biologică – prevede măsurile ce trebuie luate pentru protejarea ecosistemelor și a diverselor forme de viață.
- Declarația de principii asupra conservării și exploatării pădurilor

III. Johannesburg (2002): Conferință dedicată dezvoltării durabile

Documente adoptate: ● Declarația de la Johannesburg – angajamentul statelor

semnatare de a promova și consolida principiile de baza ale dezvoltării durabile.

- Planul de implementare a sarcinilor socio-economice și de mediu.

1.3. Poluarea și implicațiile ei

Poluare = introducerea directă sau indirectă, a unui poluant care poate aduce prejudicii sănătății umane și/sau calității mediului, dăuna bunurilor materiale ori cauza o deteriorare sau o împiedicare a utilizării mediului în scop recreativ sau în alte scopuri legitime.

Poluant = orice substanță, preparat sub formă solidă, lichidă, gazoasă sau sub formă de vapori ori energie, radiație electromagnetică, ionizantă, termică, fonică sau vibrații care, introdusă în mediu, modifică echilibrul constituenților acestuia și al organismelor vii și aduce daune bunurilor materiale.

Poluare naturală = deșeurile activității vitale ale fiecărei specii de viețuitoare care, la rândul lor, permit dezvoltarea unor organisme parazite păduchi, viermi, viruși, microorganisme etc.

În zilele noastre, nivelul atins de dezvoltarea economică și înmulțirea populației globului și aspirația generală spre bunăstare au dus la creșterea fără precedent a fenomenelor de poluare.

- ▶ Cel puțin trei îndeletniciri umane generează poluarea în lumea contemporană:
 - » industria
 - » agricultura intensivă și industrializată
 - » transporturile

Deosebiri esențiale dintre poluare agricolă și poluarea industrială:

Poluarea agricolă	Poluarea industrială
1.Cuprinde întreaga suprafață cultivată pe care au fost introduse chimizarea și mecanizarea.	1.Se concentrează în spații restrânse.
2.Resursele naturale folosite (solul) nu poate fi epurat.	2.Resursele naturale folosite (aerul, apa) pot fi purificate prin diverse metode.
3.Datorită suprafețelor foarte mari, poluarea nu mai poate fi controlată.	3.Poluarea poate fi cu succes combătută cu investiții financiare relativ mici.
4.Produce o contaminare a produselor alimentare cu produse chimice (toxice), privind întreaga populație consumatoare a produselor agroalimentare infestate.	4.Poluarea se referă doar la anumite grupuri de indivizi expuși profesional.
5.Se datorează introducerii intenționate în sol a unor substanțe necesare producției agricole.	5.Se datorează eliminării fără voie a unor substanțe nocive.

Poluarea poate fi:

- » chimică;
- » fizică (radioactivă, termică, fonică, electromagnetică, prin vibrații);
- » biologică;
- » genetică;
- » estetică etc.

► Unul din factorii perturbanți ai mediului care influențează ambianța în care se desfășoară activitatea și viața omului, mai ales în orașe, este **zgomotul** care, dacă este prelungit și puternic, provoacă surzenia.¹

► Implicații ale zgomotului care se repercutează negativ asupra aspectelor economice:

- scăderea productivității muncii;
- reducerea calității produselor;
- grevarea fondurilor de asigurări sociale;
- creșterea numărului de accidente.

Stresul = formă de poluare, desemnând agresiunea la care este supus organismul datorită zgomotului, poluării, angoasei, diverselor contradicții, presiunii locului de muncă, și consecințele acestora asupra organismului uman.

Poluarea, prin natura consecințelor social – economice și umanitare pe care le produce, a sferei lor de răspândire, este o problemă cu implicații *naționale și internaționale*.

1.4. Noțiunea de mediu înconjurător și noțiunea de resurse naturale

Mediul = ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul, subsolul, aspectele caracteristice ale peisajului, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune, cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv unele valori materiale și spirituale, calitatea vieții și

¹ Zgomotul obișnuit al străzii din orașele mari este în jur de 80 decibeli. Zgomotul de peste 120 decibeli are efect nefast asupra echilibrului.

condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului¹.

Protecția mediului înconjurător se realizează prin utilizarea rațională a resurselor naturale, prevenirea și combaterea poluării de toate felurile, prin diferite mijloace, dintre care cele juridice ocupă un loc de prim ordin.

Resurse naturale = totalitatea elementelor naturale ale mediului ce pot fi folosite în activitatea umană: resurse neregenerabile – minerale și combustibili fosili, regenerabile – apă, aer, sol, floră, faună sălbatică, inclusiv cele inepuizabile – energie solară, eoliană, geotermală și a valurilor.²

⇒ clasificarea resurselor naturale în:

- regenerabile
- neregenerabile
- permanente

În activitatea de protecție a mediului se urmărește:

- » folosirea rațională a resurselor;
- » corelarea activității de sistematizare a teritoriului și localităților cu măsurile de protejare a factorilor naturali;
- » adoptarea de tehnologii de producție cât mai puțin poluante, echiparea instalațiilor tehnologice și a mijloacelor de transport generatoare de poluare cu dispozitive și instalații eficiente care să prevină efectele dăunătoare asupra mediului înconjurător;
- » să asigure recuperarea și valorificarea optimă a substanțelor reziduale utilizabile, promovarea acțiunilor de cooperare tehnică, economică și științifică în acest domeniu.

1.5. Obiectul dreptului mediului

Obiectul dreptului mediului = o categorie distinctă de relații sociale care iau naștere în procesul de conservare, dezvoltare și protecție a mediului.

Conform art. 1 din OUG 195/2005, obiectul ordonanței îl constituie un ansamblu de reglementări juridice privind protecția mediului, obiectiv de interes public major, pe baza principiilor și elementelor strategice care conduc la dezvoltarea durabilă.

Ca ramură de drept distinctă, *dreptul mediului are ca obiect raporturile juridice referitoare la utilizarea resurselor naturale, precum și cele referitoare la protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor mediului și a mediului înconjurător în general.*

1.6. Definiția dreptului mediului

Dreptul mediului este constituit din ansamblul complex al normelor juridice care reglementează relațiile ce se stabilesc între oameni privind atitudinea lor față de mediu, ca element vital și suport al vieții, în procesul folosirii în scopuri economice, sociale și culturale a comportamentelor sale – naturale și artificiale – precum și relațiile legate de protecția, conservarea și dezvoltarea lor durabilă.

¹ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195 din 22 decembrie 2005, publicată în M. Of. nr. 1196 din 30.X.2005, aprobată cu modificări prin Legea nr. 265 din 29 iunie 2006, publicată în M. Of. nr. 586 din 6.VII.2006.

² OUG nr. 195/2005.

- ⇒ este o ramură distinctă în cadrul sistemului juridic
- ⇒ cuprinde norme ce reglementează o categorie complexă de relații interumane, născută în procesul *utilizării, conservării și dezvoltării* mediului și a componentelor sale, precum și relațiile legate de *protecția* lor.

Fiecare dintre aceste aspecte: *utilizare, conservare, dezvoltare și protecție* au dimensiuni și semnificații proprii:

- » **Utilizarea** privește folosirea componentelor și resurselor naturale ale mediului de către om, care trebuie să fie rațională și în limitele capacității de suport ale acestuia;
- » **Conservarea** privește menținerea și reproducerea factorilor naturali și antropici, prin instituirea unor măsuri speciale de ocrotire;
- » **Dezvoltarea** are ca scop, asigurarea unor condiții de viață tot mai bune pentru generațiile prezente și viitoare, prin ameliorarea calității factorilor naturali și antropici, dezvoltarea valorilor naturale;
- » **Protecția** exprimă necesitatea prevenirii și combaterii poluării, a efectelor dăunătoare ale fenomenelor naturale, refacerea și reconstrucția elementelor afectate sau deteriorate.

1.7. Izvoarele dreptului mediului

Izvoarele raportului juridic de mediu sunt acele fapte juridice care dau naștere unor raporturi concrete de drept al mediului

Particularitățile izvoarelor dreptului mediului :

- ✓ toate normele de drept al mediului au caracter imperativ;
- ✓ o parte însemnată din normele dreptului mediului au caracter imperativ, fiind sancționate pe cale juridică;
- ✓ sunt izvoare interne ale dreptului mediului, tratatele și convențiile internaționale la care România este parte sau a aderat, cu condiția să fie în vigoare la data invocării lor.

Categorii de izvoare:

- ⇒ **Legea.** În sens larg, termenul de lege cuprinde orice regulă juridică, scrisă, indiferent de titlul actului legislativ: Constituție, cod, tratate internaționale, ordonanțe și hotărâri ale Guvernului, regulamente etc.
- ⇒ **Constituția.** În titlul IV denumit „Economia și finanțele publice”, Legea Fundamentală a României din 1991, se referă la unele aspecte de mediu, în strânsă legătură cu problemele de ordin economic.
- ⇒ **Codul.** Fiind o reglementare de ansamblu într-un anumit domeniu, codul răspunde cel mai bine nevoii de abordare globală a problemelor protecției mediului.
- ⇒ **Legea propriu-zisă.** Este un izvor frecvent al dreptului mediului. Astfel de reglementări cu titlu de exemplu, sunt: Legea protecției mediului nr. 265/2006, Legea apelor nr. 112/2006, Legea privind desfășurarea activităților nucleare nr. 63/2006, Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului nr. 654/2001, Legea privind fondul piscicol, pescuitul și acvacultura nr. 192/2001.
- ⇒ **Decretele-legi.** Constituie izvoare ale dreptului mediului în măsura în care reglementează probleme ce fac obiectul acestei ramuri.
- ⇒ **Tratatele și convențiile internaționale.** Conform prevederilor art. 11 alin. (2) din Constituție, „Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din

- dreptul intern”.
- ⇒ **Hotărârile și ordonanțele de Guvern** care privesc protecția, ocrotirea și conservarea mediului.
 - ⇒ **Ordinele miniștrilor.**
 - ⇒ **Actele autorităților publice locale.**
 - ⇒ **Alte izvoare ale dreptului mediului:** cutuma, uzurile internaționale, jurisprudența și doctrina.

1.8. Principiile dreptului mediului

I. PRINCIPII PE PLAN INTERN

1) **Principiul acțiunii preventive**

- » consacrat în art. 3 lit. c) din OUG nr. 195/2005;
- » ideea acestui principiu este că activitatea de prevenire a riscurilor ecologice este cu mult mai puțin costisitoare decât repararea daunelor ecologice, care pot avea un caracter ireversibil.
- » în domeniul mediului o buna politică trebuie să aibă în vedere de la început evitarea poluării mediului înconjurător și degradarea acestuia, urmărind permanent adoptarea politicilor de mediu, armonizate cu programele de dezvoltare.
- » potrivit OUG 195/2005 sunt supuse procedurii de evaluare a impactului asupra mediului înconjurător activități din toate sectoarele, în mod special din agricultură, industrie, turism, evaluări de care trebuie să se țină seama în procesul obținerii acordului și autorizației de mediu.
- » un rol important revine corelării planificării de mediu cu cea de amenajare a teritoriului și de urbanism. În acest scop legea stabilește o serie de obligații persoanelor fizice și juridice începând cu solicitarea și obținerea acordului și/sau autorizației de mediu, pe baza prezentării de către titularul proiectului sau activității a studiului de impact și terminând cu efectuarea bilanțului de mediu la încetarea activității generatoare de impact asupra mediului sau la schimbarea destinației sau a proprietarului investiției.
- » persoanele fizice și cele juridice care folosesc în activitatea lor substanțe sau deșeuri periculoase sunt obligate să țină evidența strictă a acestora și să asigure prin sisteme proprii supravegherea mediului pentru prevenirea riscurilor, să anunțe producerea unor eliminări neprevăzute de substanțe poluante, să elimine în totalitate și în condiții de siguranță pentru sănătatea populației și pentru mediu substanțele și preparatele chimice periculoase care au devenit deșeuri și sunt reglementate în conformitate cu legislația specifică, să înlocuiască acolo unde tehnic este posibil, substanțele și preparatele chimice periculoase cu substanțe și preparate chimice mai puțin periculoase sau nepericuloase.
- » cei care își desfășoară activitatea în domeniul nuclear trebuie să respecte normele de radioprotecție și să aplice programul de supraveghere prin sisteme proprii, să țină cont de o eventuală contaminare radioactivă a mediului și de evaluare a expunerii populației din zona respectivă.

2) **Principiul „poluatorul plătește”**

- » consacrat în art. 3, lit. e), din OUG 195/2005.
- » aplicarea principiului este asigurată prin instituirea pentru persoanele fizice și juridice a răspunderii în cazul în care activitatea desfășurată produce poluare.

- » principiul are și o justificare economică: neefectuarea la timp a cheltuielilor pentru protecția mediului atrage ulterior costuri mai ridicate, care trebuie acoperite, fără a mai vorbi de pierderea de profit.
- » se pune întrebarea dacă cheltuielile efectuate pentru protecția mediului sunt productive sau neproductive, dacă ele consumă veniturile naționale sau și determină producerea lor.
- » profesorul N.N. Constantinescu consideră că acestea sunt cheltuieli productive pentru că protecția mediului natural, pe lângă faptul că îl întreține nealterat îi dă și posibilități noi de progres, și astfel nu numai că îi menține valoarea de întrebuințare, ci și contribuie la sporirea calității lui.
- » în același timp, bunurile care erau considerate „bunuri libere” (ex. apa, aerul), în sensul că aveau o valoare de întrebuințare ce nu necesita cheltuieli de muncă socială pentru a fi reproduse cu însușirile lor inițiale necesare reintrării în circuitul normal, intră azi în proporții tot mai mari în categoria bunurilor care costă și au valoare.
- » dacă poluatorul omite să întreprindă acțiunile necesare pentru a opri, reduce sau elimina poluarea și măsurile vor fi luate de un sector al administrației publice, totalitatea cheltuielilor va fi imputată poluatorului.
- » în aplicarea acestui principiu, există unele dificultăți legate de răspunsul la întrebarea cine plătește? Întreprinderea care poluează, consumatorul sau furnizorul? Obiectul plății este o despăgubire, o depoluare sau o schimbare de tehnică?
- » în mod generic, obiectul plății îl constituie suportarea cheltuielilor legate de poluare de către autorul acesteia, iar în mod particular – executarea și suportarea de către întreprinzătorul poluator a obligațiilor ce converg spre evitarea, limitarea și eliminarea sau diminuarea poluării.
- » acest principiu se poate aplica numai coroborat cu principiul prevenirii și interzicerii poluării, deoarece aplicat singur, duce la consecințe inadmisibile: «plătesc, deci pot să poluez».

3) *Principiul folosirii celor mai bune tehnici disponibile*

- » *cele mai bune tehnici disponibile* se referă la stadiul de dezvoltare cel mai avansat și eficient înregistrat în dezvoltarea unei activități și a modurilor de exploatare, care demonstrează posibilitatea practică de a constitui referința pentru stabilirea valorilor limită de emisie în scopul prevenirii, iar în cazul în care acest fapt nu este posibil, pentru reducerea globală a emisiilor și a impactului asupra mediului în întregul său.
- » prin folosirea celor mai bune tehnici disponibile se pune accent pe folosirea tehnologiilor nepoluante, dacă acest lucru este posibil.
- » *cele mai bune* se referă la tehnicile cele mai eficiente pentru atingerea unui nivel ridicat de protecție a mediului în ansamblul său.
- » în determinarea celor mai bune tehnici disponibile trebuie luate în considerare o serie de elemente: producerea de mai puține deșeuri, utilizarea substantelor mai puțin periculoase, natura, efectele și volumul emisiilor, consumul și natura materiilor prime (inclusiv apa) utilizate în proces și eficiența energetică, necesitatea prevenirii accidentelor și minimalizarea efectelor lor asupra mediului etc.
- » termenul de *tehnici* se referă atât la tehnologia utilizată cât și la modul în care instalația este proiectată, construită, întreținută, exploatată și scoasă din funcțiune.